

Valūta un valūtas maiņa

Mērķis:

Sniegt zināšanas par dažādu valstu valūtām un veidot prasmi risināt uzdevumus par valūtas maiņu.

Sasniedzamais rezultāts:

- izprot, kāpēc dažādām valstīm ir dažāda valūta;
- prot veikt valūtas maiņas aprēķinus;
- prot paskaidrot, kur atrast nepieciešamo informāciju par aktuālajiem valūtu kursiem;
- zina, kā joprojām var apmainīt latus pret eiro;
- pamato, kāpēc ir ekonomiski izdevīga vienotā Eiropas valūta eiro.

Nepieciešamie resursi:

- skolēna darba lapa;
- prezentācija;
- izdales materiāli;
- interneta resursi:
  - videoklips "Kādas ir eiro kā pasaules valūtas priekšrocības?"
<http://www.naudasskola.lv/lv/content/tv-raidijs-naudas-zimes?birka=18#item1394>;
  - valūtas kalkulatori banku interneta vietnēs;
  - informācija Latvijas Bankas interneta vietnēs par iespējām apmainīt latus pret eiro:
<http://www.naudasskola.lv/sites/default/files/ka-samainit-erti-latus-pret-eiro.jpg>;
<https://www.bank.lv/par-mums/klientu-kase>.

Nodarbību plāns

1.

Jēdziens "valūta"

Mācību stundas sākumā skolotājs paskaidro jēdzienu "valūta": valūta (itāliešu valodā: *valuta* – "vērtība") ir valstī pieņemtā naudas sistēma un šīs valsts naudas vienība. Dažādās valstīs ir ļoti atšķirīgas naudas vienības.

2.

Dažādu valstu valūtas

Katra valsts lepojas ar savu naudu.

 Skolēni apskata dažādu valstu naudas zīmes. **Skolēni aizpilda** darba lapas **1. uzdevuma** tabulu. Skolēni darbu veic grupās. Iespējams uzdot šo darbu skolēniem iepriekšējā stundā kā mājas darbu, gatavojoties jaunās tēmas apguvei.

Skolotājs var pats atnest dažādu valstu naudu, bet var arī palūgt skolēniem, kuriem mājās ir kādas valsts nauda, to atnest. Tad **skolēni apskata** dažādu valstu naudu un aizpilda tabulu. Ja skolotājam nav tādas iespējas, viņš var izmantot izdales materiālus par dažādu valstu papīra naudas zīmēm (1. pielikums) un izdruku par valūtu apzīmējumiem no Latvijas Bankas interneta vietnes (2. pielikums). Darbam ērti izmantot arī dažādu valstu eiro monētas (monētu nacionālo pušu atšķirīgos attēlus).

Atbildes par 1. pielikumā attēlotajām papīra naudas zīmēm

Nr.p. k.	Naudas vienība	Valūtas kods	Valsts	Kas attēlots uz naudas zīmes?	Nomināl-vērtība
1.	Brazīlijas reāls	BRL	Brazīlija	Jaguārs	50
2.	Lielbritānijas sterliņu mārciņa	GBP	Apvienotā Karaliste	Ādams Smits (<i>Adam Smith</i>) un darbs manufaktūrā	20
3.	Austrālijas dolārs	AUD	Austrālijas Savienība	Apvienotās Karalistes karaliene Elizabete II un eikaliptu lapas	5
4.	Indijas rūpija	INR	Indija	Indijas rūpniecība, lauksaimniecība un zinātne, vārds "rūpija" 19 valodās	1 000
5.	Japānas jena	JPY	Japāna	Fudzijama, ķiršu ziedi un Motosu ezers	1 000
6.	ASV dolārs	USD	ASV	Pirmais ASV prezidents Džordžs Vašingtons (<i>George Washington</i>)	1

7.	Ķīnas jauna renminbi	CNY	Ķīna	Mao Dzeduns un roze	10
8.	Norvēģijas krona	NOK	Norvēģija	Mākslinieks Edvards Munks (<i>Edvard Munch</i>) un viņa glezna "Saule"	1 000
9.	Krievijas rublis	RUB	Krievijas Federācija	Maskavas Lielais teātris	100
10.	Zviedrijas krona	SEK	Zviedrija	Rakstnieces Selmas Lāgerlēvas (<i>Selma Lagerlöf</i>) portrets ar fonā redzamu zirgu pajūgu (tas saistīts ar viņas darbu "Gēstas Berlinga sāga")	20

Skolēni atbild uz jautājumu "Ko visbiežāk valstis attēlo uz savām naudas zīmēm?", uzrakstot piemērus. Skolēni izmanto arī zināšanas par eiro monētām.

Atbildes būs atkarīgas no uzdevuma izpildē izmantotajām naudas zīmēm. Iespējamās atbildes:

- monarhus (Lielbritānijas sterliņu mārciņa, Beļģijas eiro monētas);
- valstu vadītājus un politiķus (ASV dolārs);
- dzīvniekus un augus (Austrijas eiro monētas);
- ģeogrāfiskus objektus (Fudzijama Japānā);
- ievērojamus cilvēkus – rakstniekus, gleznotājus un zinātniekus.

Skolotājs ierosina diskusiju "Kāpēc dažādu valstu naudas zīmēs attēlotie sižeti atšķiras?".

Iespējamās atbildes

Nauda nav tikai norēķinu līdzeklis. Nauda apliecina attiecīgās valsts iedzīvotāju svarīgākās vērtības. Naudas zīmēs ietverta informācija par valsti un tās vēsturi. Nauda laika gaitā kļūst par tautas vēstures liecinieci, nereti arī par nacionālā lepnuma izpausmi.

3.

Valūtas maiņa

Spēle "Valūtas maiņa"

Skolēniem, izmantojot izsoles, ir iespēja iepazīt un izprast valūtu maiņas kursu veidošanas principu.

Kad nepieciešama ārvalstu valūta, dodamies uz banku vai valūtas maiņas punktu, lai naudu apmainītu. Tur redzams saraksts ar naudas kursiem, kuri katrai valūtai ir atšķirīgi. Kāpēc valūtas kursi atšķiras, un kāpēc tie ir tieši tādi? Lai to noskaidrotu, skolēni tiek aicināti spēlēt spēli, iedomājoties, ka dzīvo kādā mazā valstiņā Asterā, kuras valūta ir asters. Valstī ražo ļoti garšīgas konfektes, taču to ir maz, un visi tūristi tās nemaz nevar iegādāties.

- Skolotājs sagatavo katram skolēnam (vai grupai) 15 kartīšu ar 1 astera nominālvērtības naudas zīmēm un izdomātas valsts Eksijas dažādu nominālvērtību naudas zīmes – eksotus (3. pielikums). Skolotājam ir 5 (10) konfektes, ko skolēni varēs nopirkt. Var spēlēt vienu vai abas spēles kārtas.
- Pirmajā spēles kārtā skolotājs izdala katram skolēnam 5 vai 6 eksotu naudas zīmes (ar 1 eksota un 5 eksotu nominālvērtību) un paskaidro, ka viņi ir kādas valsts Eksijas tūristi, kuri Asterā vēlas iegādāties konfektes. Katra konfekte maksā 1 asteru. Lai nopirktu konfektes, vispirms eksoti jāsamaina asteros, un tas notiks izsoles veidā. Tā kā konfektes ir tikai piecas, ir vērts iegādāties tikai 5 asterus.
- Vispirms notiek pirmā astera izsole. Skolotājs nosauc sākuma cenu (piemēram, 1 eksots), un skolēni var sākt solīt vairāk.
- Skolēns, kurš nosauc vislielāko summu, iegūst pirmo asteru un dodas uz veikalu nopirkt konfekti.
- Tālāk izsola otro asteru utt., kamēr visas piecas konfektes nopirktas. Asteru pārdošanas rezultātus uzraksta uz tāfeles.
- Turpinot spēles otro kārtu, skolotājs izdala katram skolēnam papildu eksotus ar lielāku nominālvērtību nekā spēles pirmajā kārtā (no 1 līdz 50 eksotiem).
- Skolotājs paziņo, ka sākusies spēles otrā kārtā, un piedāvā atkal piecas konfektes. Katras konfektes cena ir 1 asters.
- Vispirms notiek pirmā astera izsole, un skolēns, kurš to iegūvis, samaksājot lielāko naudas summu, dodas uz veikalu nopirkt konfekti. Tālāk izsola otro asteru utt., kamēr visas piecas konfektes nopirktas. Asteru pārdošanas rezultātus uzraksta uz tāfeles.
- Var izsoles rīkot arī citādi. Piemēram, katrs dalībnieks uzraksta savu summu uz lapiņas. Uzvar tas, kura summa ir vislielākā.
- Tālāk skolēni salīdzina, cik vidēji maksāja 1 asters katrā kārtā.
- Cik lielas bija cenu svārstības katrā kārtā?

- Kas noteica maiņas kursu? (Piedāvājums un pieprasījums.)
  - Kāpēc valūtas kurss mainījās? (Mainījās pieprasījums – tas kļuva lielāks.)
- Secinājums – valūtas kursu nosaka attiecīgās valūtas pieprasījums un tās piedāvājums.*
Skolotājs var minēt piemērus – Krievijā ir krīze, tāpēc Krievijas rublis kļūst lētāks.

4.

Ceļošana un valūta

Cilvēki bieži dodas ārvalstu ceļojumos. Braucot uz kādu no Āzijas, Āfrikas vai Amerikas valstīm, nepieciešama tās nauda. Arī visu Eiropas valstu valūta nav eiro. Tāpēc pirms brauciena vai, aizbraucot uz valsti, kura nav eiro zonas valsts, jāmaina nauda.

 Skolēni izpilda darba lapas 2. uzdevumu. Skolotājs var vispirms rosināt diskusiju un tad pierakstīt pareizās atbildes.

1. Kāpēc agrāk latus visās pasaules valstīs nevarēja samainīt pret vietējo valūtu, bet eiro var samainīt gandrīz visur?

Atbilde

Latus varēja samainīt tikai tajās valstīs, kur bija pietiekami liels Latvijas latu pieprasījums (piemēram, Igaunijā un Lietuvā). Euro pieprasījums pasaules valūtas tirgū ir ļoti plašs, tāpēc bankām un valūtas maiņas punktiem ir izdevīgi turēt eiro krājumus.

2. Ko darīt, ja Latvijā nevar iegādāties tās valsts valūtu, uz kuru paredzēts doties?

Atbilde

Var iegādāties pasaulē populārākās valūtas (eiro, ASV dolārus), jo šīs valūtas var samainīt visās valstīs. Var ņemt līdzī norēķinu kartes – debetkarti vai kredītkarti. Ja ir maz informācijas par norēķinu iespējām valstī, uz kuru jādodas, ieteicams paaugstināt savas intereses savā bankā par attiecīgās valsts bankomātu sistēmu un banku darbību.

6.

Valūtas kurss

Spēlē "Valūtas maiņa" skolēni jau pārliecinājās, ka valūtu maina pēc noteikta kursa.

Skolotājs, izmantojot prezentācijas slaidus, **paskaidro**, kas ir valūtas kurss.

Valūtas kurss ir vienas valūtas cena, kas izteikta citā valūtā (attiecība, kādā maina vienas valūtas naudas vienību pret otras valūtas naudas vienību).

Sākot ar eiro ieviešanas dienu, Latvijā kā ārvalstu valūtas oficiālais kurss izmantojams Eiropas Centrālās bankas (ECB) publicētais eiro atsauces kurss (*euro foreign exchange reference rate*).

★ ECB noteiktais valūtas kurss ir vērtības mērs grāmatvedības reģistros un ierakstos. To izmanto grāmatvedībā ārvalstu valūtā izteiktu attaisnojuma dokumentu pārrēķinam, aktīvu un saistību pārvērtēšanai u.c., pievienotās vērtības nodokļa summas pārrēķināšanai eiro, kas veikta, pamatojoties uz ārvalstu valūtā izteiktiem attaisnojuma dokumentiem, kā arī citos gadījumos, kas noteikti normatīvajos aktos un kuros drīkst izmantot tikai attiecīgās ārvalstu valūtas oficiālo kursu attiecībā pret eiro, kas ir spēkā saimnieciskā darījuma dienas sākumā.

Saskaņā ar starptautiski pieņemto finanšu tirgus praksi ārvalstu valūtas kursu attiecībā pret eiro izsaka šādi:

- ārvalstu valūtas vienību skaits par vienu eiro, piemēram, 1.0 EUR = 1.3317 USD;
- tāpat, lai iegūtu summu eiro, ārvalstu valūtas summa jādala ar norādīto valūtas kursu.

Praktiski šo pārrēķinu skolēni var apgūt, izpildot nākamo uzdevumu.

Skolēni izpilda praktisko darbu grupās.

Izmantojot Latvijas Bankas publicētos Eiropas Centrālās bankas noteiktos valūtu kursus un 1. pielikuma izdales materiālu, aprēķini, cik vērtīga, izsakot eiro, ir katra izdales materiālā attēlotā banknote!

*Rezultātus ieraksti darba lapas **1. uzdevuma** tabulā!*

1. piemēru skolotājs atrisina kopā ar skolēniem.

Ja uzdevums tiek veikts datorkabinētā vai uzdots kā mājas darbs, skolēniem var uzdot atrast uzdevuma izpildei nepieciešamos valūtu kursus Latvijas Bankas interneta vietnē

www.bank.lv (saite uz sarakstu atrodama vietnes sākumlapā). Var izmantot arī 2. pielikuma tabulu.

1.	Valsts – Brazīlija Nominālvērtība – 50 reālu Valūtas kurss – 1 eiro = 2.90790 reālu	$50 : 2.90790 = \mathbf{17.19 \text{ (eiro)}}$
2.	Valsts – Apvienotā Karaliste Nominālvērtība – 20 Lielbritānijas sterliņu mārciņu Valūtas kurss – 1 eiro = 0.79455 Lielbritānijas sterliņu mārciņu	$20 : 0.79455 = \mathbf{27.17 \text{ (eiro)}}$
3.	Valsts – Austrālijas Savienība Nominālvērtība – 5 Austrālijas dolāri Valūtas kurss – 1 eiro = 1.38260 Austrālijas dolāru	$5 : 1.38260 = \mathbf{3.62 \text{ (eiro)}}$
4.	Valsts – Indija Nominālvērtība – 1 000 rūpiju Valūtas kurss – 1 eiro = 78.21410 rūpiju	$1\ 000 : 78.21410 = \mathbf{1.28 \text{ (eiro)}}$
5.	Valsts – Japāna Nominālvērtība – 1 000 Japānas jenu Valūtas kurss – 1 eiro = 136.27000 Japānas jenu	$1\ 000 : 136.27000 = \mathbf{7.33 \text{ (eiro)}}$
6.	Valsts – ASV Nominālvērtība – 1 ASV dolārs Valūtas kurss – 1 eiro = 1.29480 ASV dolāru	$1 : 1.29480 = \mathbf{0.77 \text{ (eiro)}}$
7.	Valsts – Ķīna Nominālvērtība – 10 Ķīnas juaņu renminbi Valūtas kurss – 1 eiro = 7.95150 Ķīnas juaņu renminbi	$10 : 7.95150 = \mathbf{1.26 \text{ (eiro)}}$
8.	Valsts – Norvēģija Nominālvērtība – 1 000 Norvēģijas kronu Valūtas kurss – 1 eiro = 8.13700 Norvēģijas kronu	$1\ 000 : 8.13700 = \mathbf{122.90 \text{ (eiro)}}$
9.	Valsts – Krievija Nominālvērtība – 100 Krievijas rubļu Valūtas kurss – 1 eiro = 47.83400 Krievijas rubļu	$100 : 47.83400 = \mathbf{2.09 \text{ (eiro)}}$
10.	Valsts – Zviedrija Nominālvērtība – 20 Zviedrijas kronu Valūtas kurss – 1 eiro = 9.18130 Zviedrijas kronu	$20 : 9.18130 = \mathbf{2.18 \text{ (eiro)}}$

★ **Skolotājs** var rosināt skolēniem atcerēties, kāds bija pārejas kurss no lata uz eiro, un kopīgi pārrēķināt dažus piemērus lata maiņai pret eiro.

Var **klasē vai kā mājas darbu** atrisināt uzdevumu.

Vecmāmiņa kādā savu dokumentu mapē atrada 50 latu naudas zīmi. Palīdzī vecmāmiņai atrast atbildes uz šādiem jautājumiem:

- kur var samainīt atrastos latus pret eiro;
- cik eiro vecmāmiņa saņems?

Var izmantot infografiku <http://www.naudasskola.lv/sites/default/files/ka-samainit-ertilat-us-pret-eiro.jpg> vai meklēt informāciju Latvijas Bankas interneta vietnē <https://www.bank.lv/par-mums/klientu-kase>.

Līdz 2014. gadam Latvijas Banka noteica ārvalstu valūtu kursus attiecībā pret latu (kā latu skaitu par vienu ārvalstu valūtas vienību). Euro oficiālais pārejas kurss (spēkā ar 2014. gada 1. janvāri) bija 1 EUR = 0.702804 LVL, tieši tāds pats, kāds bija 2004. gada 30. decembrī noteiktais oficiālais lata piesaistes kurss euro.

Tātad:

- lai iegūtu summu latos, euro summa jāreizina ar norādīto pārejas kursu;
- lai iegūtu summu euro, latu summa bija (ir) jādala ar pārejas kursu.

7.

Valūtu pirkšanas un pārdošanas kursi bankā

Skolotājs izskaidro atšķirības starp valūtu pirkšanas un pārdošanas kursiem.

Ja valstu centrālās bankas izmanto vienu valūtas maiņas kursu, tad, izmantojot komercbanku un valūtas maiņas punktu pakalpojumus, skolēni redzēs, ka ir divi kursi – **valūtas pirkšanas kurss un valūtas pārdošanas kurss.**

Valūtu kursa sarakstos:

"pērk" nozīmē, ka banka vai valūtas maiņas punkts valūtu pērk;

"pārdod" nozīmē, ka banka vai valūtas maiņas punkts valūtu pārdod;

ir bankas, kas klientu ērtības labad norāda, ka "klients pērk" un "klients pārdod".

Valūta	Klients pārdod*	Klients pērk*	Eiropas Centrālās bankas noteiktie valūtu kursi
USD (ASV dolārs)	1.331500	1.264500	1.294800
GBP (Lielbritānijas sterliņu mārciņa)	0.816000	0.773500	0.794550
SEK (Zviedrijas krona)	9.426000	8.936500	9.181300
AUD (Austrālijas dolārs)	1.419500	1.345500	1.382600

Izmantojot tabulu, skolēni atrisina darba lapas 3. uzdevuma piemērus.

Atrisini uzdevumus, izmantojot dotos valūtu maiņas kursus!

3.1. Jānis pirms brauciena uz Zviedriju grib samainīt 500 eiro. Cik Zviedrijas kronu viņš iegūs?

Atbilde

Jānis bankā valūtu pērk.

1 eiro = 8.936500 Zviedrijas kronu

500 eiro = X Zviedrijas kronu

$X = 500 \times 8.936500 = \underline{4\,468.25}$ (Zviedrijas kronas)

3.2. Aijai nepieciešams 500 Lielbritānijas sterliņu mārciņu. Cik eiro viņai jāsamaina?

Atbilde

Arī Aija valūtu pirks, jo viņai ir eiro.

1 eiro = **0.773500** Lielbritānijas sterliņu mārciņu

X eiro = 500 Lielbritānijas sterliņu mārciņu

$X = 500 : 0.773500 = \underline{646.41}$ (eiro)

3.3. Kārlis atgriezās no brauciena un nebija iztērējis 500 ASV dolāru. Cik eiro viņš iegūs valūtas maiņas rezultātā?

Atbilde

Kārlis valūtu pārdos, jo viņam nepieciešami eiro.

1 eiro = 1.331500 ASV dolāru

X eiro = 500 ASV dolāru

$X = 500 : 1.331500 = \underline{375.52}$ (ASV dolāri)

3.4. Kristas māsa no Austrālijas grib atsūtīt Kristai naudu, lai viņa Latvijā varētu nopirkt jaunu tālruni, kas maksā 200 eiro. Cik Austrālijas dolāru māsai jāatsūta?

Atbilde

Krista Latvijā valūtu pārdos.

1 eiro = 1.419500 Austrālijas dolāru

200 eiro = X Austrālijas dolāru

$X = 200 \times 1.419500 = \underline{283.90}$ (Austrālijas dolāri)

8.

Valūtas kalkulators

Skolotājs parāda, kā skolēni var izmantot valūtas kalkulatorus. Tos var atrast banku interneta vietnēs.

Piemēram:

<https://ib.swedbank.lv/private/d2d/payments2/rates?language=LAT>;

<http://www.seb.lv/lv/s/private/services/currency/rates/currency/>;

<http://www.citadele.lv/lv/rates/calculator/>.

Jāatceras, ka skaidrās naudas darījumos bankas var ieturēt komisijas maksu.

★ Ja klase ļoti labi apguvusi valūtas aprēķināšanu, skolotājs var parādīt, ka ir bankas, kas valūtas kursu attēlo citādi.

Valūta	Klients pērk 1 eiro	Klients pārdod 1 eiro	Eiropas Centrālās bankas noteiktie valūtu kursi
GBP (Lielbritānijas sterliņu mārciņa)	0.808000	0.777800	0.794550
USD (ASV dolārs)	1.318000	1.268800	1.294800
AUD (Austrālijas dolārs)	1.426600	1.343500	1.382600
BGN (Bulgārijas leva)	2.014600	1.897200	1.955800

Kā šī tabula atšķiras no 3. uzdevuma tabulas?

Atbilde

3. uzdevumā dotajā tabulā norādīts: "klients pērk" un "klients pārdod" – tātad klients pērk un pārdod tabulas pirmajā ailē norādīto konkrēto valūtu. Šajā tabulā norādīts, ka klients pērk un pārdod eiro. Tātad, pārdodot 10 eiro, klients saņems, piemēram, 12.69 ASV dolārus. Tie ir divi varianti, kurus izmanto bankas. Abi varianti konkrētajā dienā tika atrasti internetā.

8.

Eiro kā pasaules valūta

Skolotājs apkopo stundas atziņas, izmantojot informāciju par eiro priekšrocībām:

1) Latvijas nacionālā valūta ir eiro – tā ir viena no pasaules ietekmīgākajām, nozīmīgākajām valūtām;

- 2) eiro kļuvis par otro nozīmīgāko starptautisko valūtu pēc ASV dolāra, apgrozībā esošās skaidrās naudas vērtības ziņā pat pārspējot to;
- 3) eiro ir valūta, ko lieto 333 milj. cilvēku, kuri dzīvo 19 eiro zonas valstīs. Kā likumīgi noteiktu vai praktiski pieņemtu maksāšanas līdzekli to lieto arī citviet pasaulē, piemēram, kaimiņvalstīs un bijušajās kolonijās;
- 4) vairāk nekā ceturtdaļa vērtspapīru pasaules tirgū tiek izlaisti eiro, aptuveni 40% pasaules tirdzniecības darījumu tiek veikti eiro, ārpus eiro zonas apgrozībā ir aptuveni 25% visas eiro skaidrās naudas;
- 5) uzņēmēji un pārējie eiro zonas valstu iedzīvotāji ir ieguvēji, jo valūta nav jāmaina tik bieži kā agrāk.

Skolēni noskatās videoklipu "Kādas ir eiro kā pasaules valūtas priekšrocības?"

	http://www.naudasskola.lv/lv/content/tv-raidijums-naudas-zimes?birka=18#item1394

9.

Stundas beigās skolotājs aicina skolēnus uzrakstīt savas atziņas par apgūto mācību vielu.

Papildus var izmantot:

1. *Nauda. Latvijas mazā enciklopēdija.* Rīga : Zvaigzne ABC, 2003, 72. lpp.
2. Šnepe, I. *Ekonomikas elementi matemātikā. Skolotāja grāmata.* Rīga : Zvaigzne ABC, 2002.

1. pielikums

Dažādu valstu banknotes

1.		6.	
2.		7.	
3.		8.	
4.		9.	
5.		10.	

Eiropas Centrālās bankas noteiktie valūtu kursi
(valūtas vienības par 1 eiro 2014. gada 5. septembrī)

Austrālijas dolārs	AUD	1.38260
Bulgārijas leva	BGN	1.95580
Brazīlijas reāls	BRL	2.90790
Kanādas dolārs	CAD	1.40850
Šveices franks	CHF	1.20640
Ķīnas juaņa renminbi	CNY	7.95150
Čehijas krona	CZK	27.59600
Dānijas krona	DKK	7.44550
Lielbritānijas sterliņu mārciņa	GBP	0.79455
Honkongas dolārs	HKD	10.03500
Horvātijas kuna	HRK	7.62630
Ungārijas forints	HUF	314.16000
Indonēzijas rūpija	IDR	15224.67000
Izraēlas šekelis	ILS	4.67050
Indijas rūpija	INR	78.21410
Japānas jena	JPY	136.27000
Dienvidkorejas vona	KRW	1327.73000
Lietuvas lits	LTL	3.45280
Meksikas peso	MXN	17.01950
Malaizijas ringits	MYR	4.12070
Norvēģijas krona	NOK	8.13700
Jaunzēlandes dolārs	NZD	1.56130
Filipīnu peso	PHP	56.50800
Polijas zlots	PLN	4.19320
Rumānijas leja	RON	4.40240
Krievijas rublis	RUB	47.83400
Zviedrijas krona	SEK	9.18130
Singapūras dolārs	SGD	1.62520
Taizemes bats	THB	41.53600
Turcijas lira	TRY	2.80720
ASV dolārs	USD	1.29480
Dienvidāfrikas rends	ZAR	13.904

3. pielikums
Izdales materiāls

Spēle "Valūtas maiņa"

ASTERIJAS BANKA 1 asters	ASTERIJAS BANKA 1 asters	ASTERIJAS BANKA 1 asters	ASTERIJAS BANKA 1 asters
EKSIJAS BANKA 1 eksots	EKSIJAS BANKA 1 eksots	EKSIJAS BANKA 1 eksots	EKSIJAS BANKA 1 eksots
EKSIJAS BANKA 10 eksotu	EKSIJAS BANKA 10 eksotu	EKSIJAS BANKA 10 eksotu	EKSIJAS BANKA 10 eksotu
EKSIJAS BANKA 5 eksoti	EKSIJAS BANKA 5 eksoti	EKSIJAS BANKA 5 eksoti	EKSIJAS BANKA 5 eksoti
EKSIJAS BANKA 20 eksotu	EKSIJAS BANKA 20 eksotu	EKSIJAS BANKA 20 eksotu	EKSIJAS BANKA 20 eksotu
EKSIJAS BANKA 50 eksotu	EKSIJAS BANKA 50 eksotu	EKSIJAS BANKA 50 eksotu	EKSIJAS BANKA 50 eksotu

Interesanti fakti

Vai jūs zināt, kā tiek izgatavota "papīra nauda"? Nauda neaug kokos. Ne burtiskā, ne pārnestā nozīmē.

Papīru izgatavo no sapresētas koksnes masas jeb pulpas. Papīra naudu izgatavo no kokvilnas un lina. Šīs šķiedras satur daudz mazāk skābju nekā koka pulpa, tāpēc tās tik ātri nezaudē krāsu un nenodilst. Pēc tam audumu izmērcē želatīnā, lai padarītu to izturīgāku. Šādu materiālu joprojām izmanto naudas izgatavošanai Eiropas Savienībā un ASV.

Tomēr daudzviet pasaulē nauda tiek izgatavota no plastmasas. Šādas banknotes pēc Britu Sadraudzības rūpniecisko pētījumu organizācijas izmēģinājumiem tika ieviestas 1988. gadā Austrālijā. Plastmasas nauda kalpo ilgāk, un to ir grūtāk viltot, jo tajā vieglāk iestrādāt dažādus pretviltotības elementus, piemēram, hologrammas. Pašlaik ar plastmasas banknotēm norēķinās Jaunzēlandē, Meksikā, Brazīlijā, Izraēlā un Ziemeļīrijas Ziemeļu bankā.

Tomēr senākos laikos nauda tika izgatavota no vēl neparastākiem materiāliem. 1574. gadā, kad holandieši cīnījās par neatkarību no spāņu iebrucējiem, Leidenē norēķinājās ar kartona monētām, kas bija izgatavotas no lūgšanu grāmatu vākiem. 19. gs. beigās, kad Aļaska vēl atradās Krievijas sastāvā, tur drukāja roņādas banknotes. Savukārt Āfrikā angļu–būru kara laikā 1902. gadā kā nauda tika izmantotas haki krāsas kara uniformu kreklus strēmeles.

Avots: <http://www.1br.lv/dzivesstils/article/272/no-ka-dazadas-pasaules-valstis-tiek-izgatavota-nauda/>.

Eiropas seno valūtu nosaukumi bieži vien atklāj to izcelsmi.

Šiliņš (Austrija) nosaukumu aizguvis no atzīmes uz nūjas, ko lietoja skaitīšanai.

Tolārs (Slovēnija) savu nosaukumu aizguvis no viduslaiku monētas – dāldera, kuru pirmo reizi kala Čehijā 1518. gadā (arī ASV dolārs savu nosaukumu aizguvis no dāldera).

Grieķijas drahma nozīmē "riekšava", un tā ir atsauce uz sešiem metāla stienīšiem, ko Senajā Grieķijā izmantoja kā valūtu pirms drahmas ieviešanas.

Franks (franču val. – brīvs); franku pirmo reizi kala 14. gs., lai samaksātu izpirkuma naudu par Francijas karali Žanu II.

Avots: http://ec.europa.eu/economy_finance/netstartsearch/euro/kids/money_lv.htm.

Skolotājs var papildināt tēmu ar informāciju par to, ka arī senos laikos naudu vajadzēja mainīt un bija arī noteikta sistēma, kā dažādās naudas salīdzināja savā starpā.

Lielākajām Livonijas pilsētām 13. gs. beigās iekļaujoties Hanzas tirdzniecības savienībā, līdztekus Gotlandes naudas aprēķina sistēmai arvien plašāk sāka izmantot arī t.s. Lībekas

sistēmu. Gotlandes un Lībekas naudas aprēķina sistēmas paralēlo pastāvēšanu regulēja šāda naudas vienību attiecība:

1 Rīgas sudraba mārkā = 48 ēres vai 36 šiliņi = 144 ārtigi vai 432 Lībekas feniņi;

1 ēre = 3 ārtigi = 9 Lībekas feniņi;

1 šiliņš = 4 ārtigi = 12 Lībekas feniņu;

1 ārtigs = 3 Lībekas feniņi.

Saskaņā ar 1515. gada naudas kalšanas noteikumiem Livonijā tika sākta arī lielākas vērtības monētu kalšana. Agrāk mārkā bija tikai metāla svāra un naudas aprēķina vienība, bet tad sāka izgatavot arī monētas ar šādu nosaukumu.

1 mārkā (monēta) tika pielīdzināta 4 vērdiņiem vai 36 šiliņiem, savukārt 1 vērdiņš – 9 šiliņiem vai 27 feniņiem.

Pēc Rietumeiropas parauga Livonijā kalā arī sudraba dālderis un zelta dukātus (guldenus). Pirmais zelta dukāts šeit kalts 1523. gadā, bet sudraba dālderis – 1525. gadā.

Aprēķinos dukātu pielīdzināja trim dālderiem. Zelta un sudraba vērtības attiecība parasti (ar nelielām novirzēm) bija 10 : 1.

Rīgai nonākot Polijas varā, 1581. gada 14. janvārī Polijas karalis Stefāns Batorijs (1576–1586) izdeva privilēģiju Rīgā kalā monētas pēc Žečpospolitijas 1579.–1580. gada naudas reformas noteikumiem.

Naudas sistēmas bāzes elementu – aprēķina mārkā – nomainīja dālderis. Tika ieviestas arī citas monētas ar neierastu nominālvērtību – graši, sešgraši, trīsgraši, vēlāk trīspelheri jeb pusotrgraši. Latvijas teritorijā poļu kundzības laikā dālderis nekāla.

Viens dālderis atbilda 35–36 grašiem.

Avots: Ducmane, K., Vēciņš, Ē. Nauda Latvijā. Rīga : Latvijas Banka, 1995.